

iskolák igen eltérő működési feltételeivel. Elvileg valóban nyitottá teszi a képzést, ha a már beiskolázott diákok bármilyen okból szakirányt, intézményt kívánnak változtatni.

Ezen a ponton azt is meg kell azonban jegyezni, hogy az intézmények közötti ilyen jellegű mozgásról nincs igazán pontos képünk. Nagyon keveset tudunk arról, hogy milyen motívumok állnak az ilyen átjárások mögött, s még kevesebbet arról, hogy ha a képzés szerkezete ezt könnyebben megvalósíthatóvá teszi, mekkora nagyságrendet ér majd el ez a mozgás.

Az azonban bizonyos, hogy az átjárás kérdéskörét a maga differenciáltságában kellene megközelíteni. Ésszerűnek tűnik ugyanis az az érvelés, hogy az olyan településeken, ahol a középfokú szakképzés lényegében egy intézménybe koncentrálódik, nincs igazán választék, amely az intézmények közötti fluktuációt ösztönözné. Ugyancsak kevés a valószínűsége, hogy az olyan szakterületeken, amelyek a legkeresettebb képzettségeket kínálják, és a diákokért folyó versengésben biztosítani tudják a legfelkészültebbek beiskolázását, az átjárás minden valószínűség szerint a tanulóknak csak egy elenyésző töredéke számára válik kívánatosná. Márpedig éppen ezekben az intézményekben erős a közvetlen szakmai tárgyak iránti érdeklődés, amelynek kihasználása a képzés egészének sikeressége szempontjából is fontos lenne, s ezek az intézmények emiatt nem tartják kívánatosnak a szakmai tárgyak ideiglenes háttérbe szorítását.

A fenti viták, pontosabban az alapvető jelentőségű kérésekben az álláspontok eredményt hozó szembesülésének elmaradása a fő oka annak, hogy a program indításához szükséges tananyagok kidolgozása – az eredetileg tervezetthez képest – igen jelentős mértékű késésben van, s bár a két minisztérium között megállapodás született a korábban vitatott felelősség kérdésében, most már rendkívül feszített ütemben kell folytatni a tervezőmunkát.

Tóth Éva

FELSŐOKTATÁS ÉS NYELVTANÍTÁS

1987 végén megindult az emberi erőforrások fejlesztését célzó, önálló világbanki kölcsön előkészítése Magyarországon. A kulcsfontosságú területek meghatározását követően a magyar kormány a felsőoktatás tartalmi, szakmai-tudományos és szervezeti korszerűsítését szolgáló oktatás-fejlesztési, szervezet-korszerűsítési és kiemelten az idegennyelv-oktatást és képzést fejlesztő programok megvalósítására a 9/1991. (I.16.) kormány-rendelettel létrehozta a *Felzárkózás az Európai Felsőoktatáshoz* elnevezésű elkülönített pénzalapot (FEFA), amely a felsőoktatási intézmények számára a költségvetési támogatáson túl pótlólagos forrást biztosít.

A Világbankkal folytatott tárgyalások eredményeként kialakult az emberi erőforrások fejlesztését célzó hitelprogram, amelyet a magyar kormány és a Világbank illetékesei 1991. IV. 29-én írtak alá (3313–HU World Bank Loan – 150 millió US dollár, törlesztése 1996. és 2006. között esedékes).

A világbanki program felsőoktatás-fejlesztési (54 millió US dollár) és idegennyelv-oktatási (12 millió US dollár) alprogramjéért a FEFA felelős. A két alprogram számára támogatásként ítélt 66 millió US dollárra a FEFA-nak visszafizetési kötelezettsége van a Pénzügyminisztérium felé, 10% erejéig. Az Alap az 1991–94 közötti időszakban 66 millió dollárt és mintegy 4 milliárd forintot fordíthat a felsőoktatás fejlesztésére, mely utóbbi összeget a magyar állam a mindenkori költségvetésből, vissza nem térítendő támogatásként nyújtja a pályázatokon nyertes intézményeknek. A pénzüsszeg felhasználásáról 18 tagú Kuratórium dönt, melynek tagjai: *Andrásfalvy Bertalan*, művelődési és közoktatási miniszter, a

Kuratórium elnöke; *Erhard von der Bank*, a Konrád Adenauer Alapítvány Budapesti Irodája; *Callmeyer Ferenc*, a PASCALL Építésziroda vezetője, *Lord Flowers*, az angol Felsőház tagja, a Kuratórium tiszteletbeli elnöke; *Hardi László*, Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetének képviselője; *Horváth D. Tamás*, a FEFA ügyvezető elnöke; *Ilyés Sándor*, a főiskolai főigazgatók konferenciájának elnöke; *Jelenits István*, a Kegyes Tanítórend magyar tartományfőnöke; *Kerekes Péterné*, a FEFA titkára; *Kerkovits Gyula*, a Bajcsy Zsilinszky Kórház osztályvezető főorvosa; *Király Zoltán*, az MTA Növényvédelmi Kutatóintézet igazgatója; *Kocsis Károly*, a rektori konferencia elnöke; *Kopátsy Sándor*, a Pénzügykutató Rt. tanácsadója; *László Tibor*, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság főosztályvezetője; *Lomniczi Béla*, az MTA Állatorvostudományi Kutatóintézet munkatársa; *Markku Mannerkoski*, VTT Technical Research Centre of Finland vezérigazgatója; *Meszlerý Celesztin*, a FÉG Gázkészülékjavító és Szolgáltató Vállalat igazgatója; *Vekerdí László*, az Akadémiai Könyvtár könyvtárosa.

A kuratóriumi ülések állandó meghívottjai:

Abosi István, az Országos Idegennyelv-oktatási Tanács (OIT) titkára; *Bakos István*, MKM főosztályvezető; *Dajka Balázs*, MKM külügyi titkár; *Kelényi Tamás*, a Corvinbank Rt. Világbanki Iroda ügyvezetője; *Manherz Károly*, az OIT elnöke; *Perlik Pál*, MKM főosztályvezető.

A világbanki kölcsön idegennyelvi alprogramja finanszírozásának egyik feltételeként 1991. áprilisában megalakult az Országos Idegennyelv-oktatási Tanács (OIT) Elnöksége. Az Elnökség – a világbanki felmérő jelentés útmutatásait követve – az államigazgatási szervek, vállalatok, szakmai szervezetek és felsőoktatási intézmények képviselőiből áll. Jelenlegi tagjai, akiket annak idején a közigazgatási államtitkár bizott meg, a következők:

Elnök: *Dr. Manherz Károly*; Titkár: *Abosi István*.

MKM: *Wallnerné Zsurka Ágnes*, főmunkatárs; MŰM: *Dr. Sallay Mária*, Világbanki Ifjúsági Programiroda; PM: *Plavkity Emília*, osztályvezető, Oktatási Osztály; NGKM: *Dr. Gordos Árpád*, főosztályvezető-helyettes, II. Területi Főosztály; IBUSZ: *Aranyossy Zoltán*; Magyar Bankszövetség: *Fodor György*, főtitkár-helyettes; MTV: *Lőrincz Zsuzsa*, rendező, 7.sz. Produkciós Iroda; Mérnöki Kamara: *Dr. Dalmi Dénes*, az Oktatási Bizottság elnöke; Gazdasági Kamara: *Szili Lászlóné*, mb. főosztályvezető; Magán Nyelviskolák: *Csémi Mária*, mb. elnök; Nyelvtanárok Egyesülete: *Örkényi Rózsa*, elnök; JATE-Szeged: *Dr. Csirik János*; KLTE-Debrecen: *Dr. Barta János*; Bányai Donát Gépipari Műszaki Főiskola: *Czinege Imre*; Eötvös Kollégium: *Dr. Szjártó István*.

Állandó meghívottak: *Polónyi István*, MKM, ov.h.; *Szövényi Zsolt*, MKM-FKFO, főtanácsos; *Kovács Andrásné*, MKM-KFO; *Horváth D. Tamás*, FEFA – ügyvezető elnök.

A FEFA kuratóriuma az idegennyelvi pályázatok pénzügyi támogatását az OIT elnökség javaslata alapján bírálja el. Az OIT döntését szakértői bizottságának véleményére alapozza.

1991-ben és 1992-ben 4–4 ülésen hozott döntéseket az OIT Elnöksége a Világbank fejlesztési irányelveinek felhasználásával és továbbfejlesztésével: a felsőoktatási idegennyelvi szakértők listájának összeállítására; a FEFA idegennyelvi program pályázati felhívásának tartalmára; a pályázatok értékelésének irányelveire; az elbírálás menetére; és a pénzügyi támogatásra javasolt pályázatokra vonatkozóan.

A PHARE programból származó támogatással 1991 második felében az OIT elbírálása alapján indították be az ország 4 – pályázatot nyert – intézményében a 3 éves, egyszakos idegennyelv-tanárképzést.

Az OIT elnöksége az üléseken a FEFA idegennyelvi pályázatain kívül egyéb, a fejlesztéssel szorosan összefüggő témákkal is foglalkozott, mint például a nyelvvizsgák általános problematikája, nyelvvizsgáztatási anyagok véleményeztetése, az idegennyelv-oktatás problémái a közoktatásban, stb.

Üléseinken kialakult többek között az a vélemény is, hogy a FEFA programon belül beindított fejlesztési programot a közoktatási területre is ki kellene terjeszteni, amely feladattal egy albizottság (OIT közoktatási bizottság) foglalkozna. A felsőoktatási és közoktatási idegennyelvi fejlesztésnek jelenleg is vannak közös, átfedésben levő területei: a tananyag-, tankönyv-, módszertan-fejlesztés, a gyakorlóiskolai képzés és a közoktatásban dolgozó nyelvtanárok továbbképzésének fejlesztése, mely célkitűzések pályázati felhívásaink prioritásai között szerepelnek. A közoktatás ilyen közvetett módon részesül a FEFA idegennyelvi program támogatásából.

Az első pályázati forduló beadási határidejére, 1991. szeptember 30-ra a felsőoktatás-fejlesztési és idegennyelvi témakörökben egyaránt 34–34 pályázat érkezett. Minden egyes pályázatot két egymástól független szakértő értékelt, felkérés alapján. A bírálati pontszámok átlaga alapján kialakított rangsorban kerültek az OIT elnöksége elé a pályázatok.

Az OIT elnökségi tagjai a szakértői véleményeket figyelembe véve a pályázatokat kisebb csoportokban, két ülés közötti időben még egyszer felülvizsgálták, értékelték és egymással összehasonlították. A kiválasztó ülésen – egyenkénti részletes megtrágyalás után – kialakították a FEFA kuratóriuma elé terjesztendő listát.

A végleges döntést a Kuratórium hozta meg az 1991. október 21–22-én megtartott ülésén. A Kuratórium az OIT elnökség által javasoltak körét és az odaítélt US dollár keretet kibővítette (az eredeti keret 2,1 millió US dollár és 220 millió Ft volt), s így több intézmény részesülhetett támogatásban. Elfogadásra került az idegennyelvi program keretében 10 projekt, amelyekre összesen 2,249 millió US dollár és 187,5 millió forint, továbbá az általános felsőoktatás-fejlesztési témakörben 14 projekt, amelyekre további 7,011 millió US dollár és 642,0 millió forint támogatást hagytak jóvá.

Az első pályázati fordulóban tehát – figyelembe véve a PHARE program támogatására korábban jóváhagyott 216 millió forint összeget is – összesen 9,26 millió US dollár és 1,045 milliárd forint felhasználására kaptak felhatalmazást a FEFA nyertes pályázói.

1992. januárban megkezdődtek a tényleges beszerzések. Ennek érdekében a FEFA Titkárság megküldte az érintett intézmények számára a Világbank és a FEFA szerzési és a szakértők alkalmazására, illetve a szakmai továbbképzésekre vonatkozó előírásait, valamint a Világbank tagországai (továbbá Svájc és Tajvan) nagykövetségeinek, illetve az érdeklődésüket kinyilvánított konzultáns és beszállító cégeknek a listáját.

A Kuratórium 1992. január 14-i ülésén döntött a FEFA 1992. évi költségvetéséről, a FEFA Titkárság ügyrendjéről, illetve végleges szervezeti és működési szabályzatáról, valamint a második pályázati forduló beadási határidejéről, amelyet 1992. április 30-án jelöltek ki. E határidőre 186 általános felsőoktatás-fejlesztési és 65 idegennyelv-oktatási pályázat érkezett. A Kuratórium 1992. június 25–26-i ülésén az általános pályázatok közül 56-ot, a nyelvek közül (az OIT elnöksége javaslatára) 31-et talált támogatásra érdemesnek. A második fordulóban általános fejlesztési programokra 24,37 millió US dollár és 1,494 milliárd Ft, illetve az idegennyelvi programokra 4 millió US dollár és 400 millió Ft támogatást szavaztak meg. A szerződések kb. 60%-a már elkészült, s várhatóan 1992 szeptember végéig a fennmaradó 40% is aláírásra kerül.

Ezalatt, 1992 áprilisában a Művelődési Közlönyben megjelent az OIT működéséről szóló miniszteri utasítás, amelyben az áll, hogy az OIT a miniszter tanácsadó testülete, állandó tagjait a miniszter bízza meg. Az OIT titkársága a minisztériumban működik, és az Elnökség által megállapított ügyrendjét a miniszter hagyja jóvá. E dokumentum alapján a szükséges intézkedéseket meg kell tenni, illetve pótolni kell.

Az idegennyelvi programban a legnehezebb feladat a pályázatok megvalósítását tartalmazó (szakértői tevékenység, továbbképzés igénybevételéhez szükséges részletes) munkatervek

összeállítása, összehangolása. Az ebben a munkában résztvevő szakemberek meghívásának, illetve saját szakembereink tanulmányútjainak megvalósítási terveit kell az intézményeknek elkészíteniük. Ezeket a hosszútávú, komplex terveket a nagy költségigényű beszerzési tendereztetéshez hasonlóan a megvalósítás előtt a világbanki szakértőkkel jóvá kell hagyatni.

A Világbank szakértői és az OIT elnökség néhány tagja javaslatára a fentiek összehangolása és a főleges költségek elkerülése érdekében a Titkárság felkért néhány Magyarországon működő külföldi kulturális intézetet, hogy 1992. szeptember 21-ére adjon be ajánlatot az intézményeknek biztosítandó konzultánsi segítségnyújtásra a fenti megvalósítási tervek elkészítéséhez, és szakértők, továbbképzési lehetőségek megkereséséhez.

Tapasztalataink ugyanis azt mutatják, hogy a pályázatok projekt-felelősei nehezen boldogulnak ezzel a munkai igényes, komplex feladattal. Azok az intézmények, amelyek folyamatos, jól működő szakmai kapcsolatokkal rendelkeznek a továbbképzési és fejlesztési tervekhez szükséges szakértők, programok igénybevételéhez, ezeket a kapcsolatokat fenntarthatják és megvalósítási terveiket ennek megfelelően maguk is elkészíthetik.

Az intézményektől jövő visszajelzések és néhány OIT elnökségi tag szerint – megfelelő díjazás ellenében, a külföldi szakértőkhöz hasonló módon a FEFA keretéből – egy vagy több magyar szakértői csoportot is össze kellene állítani, hogy a fenti koordinált munkát a hazai körülmények ismeretében konzultánsi segítségnyújtásként elvégezzék.

A következő OIT elnökségi ülésre 1992. szeptember 29-én, kuratóriumi ülésre 1992. október 28-án kerül sor. Az OIT elnökségi ülés a fent leírt technikai segítségnyújtási problémákkal, az OIT feladatainak, teendőinek megtárgyalásával foglalkozik majd. Megtárgyalja azt a felmerült igényt is, hogy a további fejlesztés pontosabb meghatározása és a jobb koordináció érdekében az Alap pénzeszközeinek egy részét szakértői csoportok által elkészítendő felmérések, fejlesztési koncepciók kidolgozására kellene elkülöníteni, felhasználni.

A FEFA kuratóriumi ülésének tárgya: a következő pályázati forduló kiírása (várhatóan 1993. februári határidővel), a titkárság 1993. évi költségvetésének megvitatása, a program félidejű értékelése.

A FEFA eddigi működése során a program világbanki felelősei 3 alkalommal ellenőrizték az Alap tevékenységét: 1991 novemberében, majd 1992 márciusában és júliusában. (Mindhárom alkalommal írásos beszámolót készítettek.) 1992. szeptember végén számítottunk következő ellenőrzésükre, mely abból a szempontból is különösen fontos az Alap életében, hogy az egész eddigi – nagyjából valójában félidejéhez érkezett – tevékenységről alkotnak ítéletet, két (egy külföldi és egy magyar) független szakértő értékelése alapján.

Az OIT működtetésére a FEFA keretből eddig kb. 1,5 millió forintot fordítottunk, amelyből a következőket finanszíroztuk: pályázatok bírálása; OIT elnökségi tagok tiszteletdíja; Elnökségi ülések költségei; az idegennyelvi program titkárnak és koordinátorának a bére (az egyéb működési költségek itt nem szerepelnek).

Horváth D. Tamás

RÉSZLETEK AZ ÉRTÉKELÉSBŐL

A "Főzárkózás Európához" elnevezésű alap (FEFA) szokatlan méretű támogatást jelent a magyar felsőoktatásnak. A pályázatok meghirdetésének második fordulója után a FEFA mintegy 28 millió US dollárral, valamint csaknem 2 milliárd forinttal járul hozzá a felsőoktatás és a nyelvi képzés fejlesztéséhez. Szokatlan méretű pénzügyi támogatás a magyar felsőoktatás évi folyó költségvetéséhez képest is. A FEFA azt jelenti, hogy a magyar